



Bruxelles, den 30.6.2023
COM(2023) 341 final

RAPPORT FRA KOMMISSIONEN

**TIL EUROPA-PARLAMENTET, RÅDET, DEN EUROPÆISKE CENTRALBANK,
DET EUROPÆISKE ØKONOMISKE OG SOCIALE UDVALG OG
REGIONSUDVALGET
Euroens indførelse i Kroatien**

RAPPORT FRA KOMMISSIONEN

TIL EUROPA-PARLAMENTET, RÅDET, DEN EUROPÆISKE CENTRALBANK, DET EUROPÆISKE ØKONOMISKE OG SOCIALE UDVALG OG REGIONSUDVALGET

Euroens indførelse i Kroatien

Resumé

Den 1. januar 2023 blev Kroatien den 20. EU-medlemsstat, der gik over til euroen. 61 % af kroaterne opfattede overgangen som gnidningsløs og effektiv. 88 % mente, at de var velinformerede om den fælles valuta. En skræddersyet informationskampagne, der var medfinansieret af EU, bidrog til rettidig, målrettet og kortfattet information til borgere, virksomheder og myndigheder om de praktiske aspekter af overgangen til euroen.

Forberedelserne til overgangen til eurosedler og -mønter foregik planmæssigt. Den kroatiske nationalbank stillede eurosedler og -mønter til rådighed for erhvervskunder tre måneder forud for overgangen til euroen. Der blev stillet tilstrækkelige startsæt af euromønter til rådighed for offentligheden. Virksomhederne kunne bestille eurosedler og -mønter fra finansielle institutioner i god tid i forvejen.

Perioden på to uger med to valutaer i omløb (både sedler og mønter i kuna og euro) forløb gnidningsløst. Den 1. januar distribuerede 70 % af alle pengeautomater allerede eurosedler, mens eurosedler den 15. januar 2023 kunne hæves i alle pengeautomater i landet. Kunasedler og -mønter kan stadig veksles i forretningsbanker indtil udgangen af 2023. Derefter kan kunamønter veksles i den kroatiske nationalbank indtil udgangen af 2025, mens den veksler kunasedler uden tidsbegrænsning.

Mere end 80 % af alle kroatiske detailhandlere, supermarkeder og mindre dagligvareforretninger tilsluttede sig en etisk kodeks forud for overgangen til euroen. Den frivillige kodeks har til formål at sikre stabile priser på varer og tjenesteydelser ved at hjælpe alle deltagende virksomheder med at omregne og angive priserne (i euro og kuna) korrekt uden uberettigede forhøjelser. Det er et vigtigt supplerende instrument for de kroatiske markedstilsynsmyndigheder at foretage prisinspektioner og eventuelt pålægge lovovertrædere sanktioner.

Den mulige indvirkning, som overgangen til euroen kan have på priserne i Kroatien, er en naturlig og forståelig bekymring i offentligheden som ved enhver overgang til euroen. Da det var den første overgang til euroen, der fandt sted i en situation med høj inflation, var denne bekymring et særligt akut og udfordrende problem, som Kroatien skulle tackle. Det var derfor afgørende for en gennemsigtig og retfærdig overgang, at de kroatiske myndigheder tog alle nødvendige skridt til at forhindre misbrug. Virkningen af uberettigede prisstigninger på den samlede inflation synes at have været forholdsvis lille og stort set på linje med, hvad der blev konstateret ved tidligere overgange til euroen, baseret på en foreløbig vurdering af den foreliggende dokumentation. Rapporten indeholder bl.a. anbefalinger til fremtidige overgange til euroen om, hvordan prisovervågningen kan intensiveres, og hvordan der kan indføres en

adfærdskodeks for god forretningsskik på et tidligt stadium af forberedelserne til overgange til euroen.

1. INDLEDNING

Den 12. juli 2022 vedtog Rådet, at Kroatien opfyldte de nødvendige betingelser for indførelse af euroen, og at Kroatiens dispensation med hensyn til deltagelse i den fælles valuta skulle ophæves med virkning fra den 1. januar 2023¹.

Kroatien er det 20. land, der er gået over til euroen. Kroatien fulgte den praksis, der er blevet anvendt i alle de medlemsstater, som har indført euroen efter den første overgangsbølge (1999-2002), og anvendte det såkaldte "big bang"-overgangsscenario, der gik ud på, at eurosedler og -mønter fik status som lovligt betalingsmiddel på dagen for indførelsen af euroen². En periode på to uger, hvor både eurosedler og -mønter og kroatiske kunasedler og -mønter var i omløb samtidig, gjorde det muligt gradvist at tage kunasedler og -mønter ud af omløb. Denne vellykkede overgang viser igen, at en kort periode med to valutaer i omløb er tilstrækkelig, hvis overgangen er velforberedt³.

Denne rapport omhandler de vigtigste aspekter af overgangsprocessen set ud fra et ex post-perspektiv med fokus på forberedelserne til overgangen til eurosedler og -mønter, perioden med to valutaer i omløb, de foranstaltninger, der er truffet for at forhindre prismisbrug og tackle opfattede inflationsproblemer, pristendenser og -opfattelser samt information om euroen. Hvor det er relevant, indeholder rapporten også Kommissionens anbefalinger om yderligere mulige foranstaltninger, som de kroatiske myndigheder skal træffe, og der drages konklusioner, som kan være nyttige for fremtidige overgange til euroen.

2. DE PRAKTISKE ASPEKTER AF OVERGANGEN

Et flertal af kroaterne (61 %) opfattede overgangen som gnidningsløs og effektiv, mens 88 % af befolkningen mente, at de var velinformede om euroen⁴. På denne baggrund skal der ses nærmere på tre praktiske aspekter af overgangen til euroen, nemlig forberedelserne til overgangen til eurosedler og -mønter, perioden med to valutaer i omløb (både kuna og euro) og fjernelse af kunasedler og -mønter fra omløb.

¹ Rådets afgørelse (EU) 2022/1211 af 12. juli 2022 om Kroatiens indførelse af euroen den 1. januar 2023 (EUT L 187 af 14.7.2022, s. 31).

² Medlemsstaterne i den første bølge indførte euroen i henhold til "Madrid-scenariet", som indebar en overgangsperiode på tre år (et år for Grækenlands vedkommende).

³ Litauen, Letland, Estland, Slovakiet og Slovenien havde også en periode på to uger med to valutaer i omløb, mens Malta og Cypern kun havde en periode på en måned.

⁴ Flash Eurobarometer 518, feltarbejde udført den 16.-19. januar 2023, kan tilgås her: http://ec.europa.eu/economy_finance/articles/pdf/fl412_report_final_en.pdf

2.1. Forberedelserne til overgangen til eurosedler og -mønter

Kontantombytningen er den mest synlige del af indførelsen af den fælles valuta, idet stort set alle finansielle institutioner, virksomheder og borgere berøres. Forudsætningen for en gnidningsløs og effektiv overgang til euroen er, at alle berørte parter forsynes med passende mængder eurosedler og -mønter, og at banker og virksomheder er ordentlig forberedt på den store ekstra arbejdsbyrde.

Som forberedelse til overgangen til euroen prægede Kroatiens Mønt 405 mio. euromønter i 2022. De praktiske egnethedstest af prøvemønter i automater, der anvendes i euroområdet, begyndte relativt sent, men gav ikke anledning til bekymringer. Der blev brugt 39,6 mio. mønter til at forberede startsæt til borgerne, som indeholdt 33 euromønter i alle de pålydende værdier, som de kroatiske euromønter findes i, til en værdi af 13,28 EUR. Desuden udarbejdede Kroatiens Mønt kommercielle startsæt til virksomheder, der indeholdt 525-euromønter i alle pålydende værdier til en værdi af 145,50 EUR. Den kroatiske nationalbank købte desuden 182 mio. euromønter fra lagre i to eurolande og lånte 45 mio. euromønter fra et andet land i euroområdet, som vil blive returneret i 2023. Endelig lånte den kroatiske nationalbank mere end 346 mio. sedler med forskellig pålydende værdi af Østrigs nationalbank.

Den 1. oktober 2022 begyndte den kroatiske nationalbank at forsyne finansielle institutioner, dvs. 783 filialer af forretningsbanker, 1 016 kroatiske postkontorer og 169 filialer af det finansielle agentur (FINA), med eurokontanter (forhåndsudsending). I betragtning af de sikkerhedsrisici, der er forbundet med hyppigheden og den omfattende transport af eurokontanter (ca. 700 transporter sammenlignet med 60 i en normal periode), organiserede den kroatiske nationalbank transport af kontanter med sædvanlige midler (egne lastbiler og køretøjer fra pengetransportvirksomheder) samt, for mønters vedkommende, ved transport med lastbiler lejet af forsvarsministeriet. Pr. 31. december 2022 var der blevet forhåndsudsendt eurosedler til en værdi af 1,14 mia. EUR og euromønter til en værdi af 160 mio. EUR.

De finansielle institutioner begyndte at forsyne deres erhvervskunder med eurosedler og -mønter ("forhåndsvideresending") den 1. oktober 2022, mens mindre erhvervskunder, der anvendte forenklet forhåndsvideresending, modtog leveringer af eurokontanter i december 2022.

Den 31. december 2022 videresendte finansielle institutioner eurosedler til en værdi af 76 mio. EUR til deres kunder. På samme dato blev euromønter til en værdi af 44 mio. EUR forhåndsvideresendt til kunder.

Den 31. december 2022 udgjorde forhåndsvideresending kun 8 % af forhåndsudsendingens samlede værdi. Dette førte til nogle køer ved bankernes skranke i de første dage af januar 2023, hvor mange, hovedsagelig mindre, detailhandlere og virksomheder begyndte at hæve eurokontanter. Ifølge de kroatiske myndigheder var årsagen til den sene forhåndsvideresending til disse detailhandlere og virksomheder sandsynligvis, at de var tilbageholdende med at stille sikkerhed for bankerne i sidste kvartal af 2022 for at finansiere købet af eurosedler og -mønter i tilstrækkelige mængder. Bortset fra nogle længere køer i begyndelsen af januar blev der imidlertid ikke rapporteret om hændelser, hvor virksomheder, detailhandlere eller offentligheden havde problemer med at hæve eurokontanter.

Salget af startsæt til borgerne var tilfredsstillende (der var solgt 877 952 sæt pr. 31. december) i betragtning af, at en stor del af kroaterne ifølge en undersøgelse foretaget af Kommissionen i

december 2022⁵ allerede var i besiddelse af eurokontanter inden overgangen til euroen: 68 % var i besiddelse af eurosedler (35 % fra en udlandsrejse, 37 % fra omveksling i en bank i Kroatien), og 57 % var i besiddelse af euromønter (52 % fra en udlandsrejse og 43 % fra et startsæt).

Derimod var efterspørgslen efter startsæt i detailledet mere begrænset. Selv om der blev fremstillet 150 000 sæt, hvoraf 125 000 blev forhåndsudsendt til finansielle institutioner, blev kun 37 925 sæt i sidste ende solgt til detailhandlere. Der kan ifølge de kroatiske myndigheder være flere årsager til denne lave efterspørgsel. For det første anvendte nogle virksomheder andre kanaler til forhåndsvideresendelse, som opfyldte deres behov, ved at levere både eurosedler og -mønter på samme tid. Desuden kunne flere mindre detailhandlere ikke købe detailhandlersæt på grund af utilstrækkelig likviditet ved årets udgang, og andre havde ikke tilstrækkelig plads i deres pengeskabe til at opbevare kuna og euro separat. Desuden indeholdt detailhandlersættene kun euromønter, men ikke eurosedler, selv om detailhandlerne foretrak at få både eurosedler og -mønter samtidig. Endelig prioriterede mange forretningsenheder elektroniske betalinger, og nogle af dem lukkede deres butikker i begyndelsen af januar 2023 for at holde ferie.

Som ved enhver overgang til euroen var forretningsbanker, FINA og postkontorer nødt til at håndtere store kontantbeløb ved årsskiftet på grund af forhåndsvideresendelse til detailhandlere og virksomheder, salg af startsæt og kreditering af returnerede kunakontanter. Forretningsbankerne styrkede deres personale under overgangen og åbnede også særlige skranke for at lette kontanttransaktioner. Takket være det øgede antal skranke var der ikke behov for udvidede åbningstider. De fleste bankansatte fik ikke lov til at holde ferie i mellem november 2022 og januar 2023. Endelig afholdt de enkelte banker kurser for deres ansatte i, hvordan de skulle håndtere euroen, og mere end 6 713 bankansatte fuldførte kurset i overgangen til euroen på den kroatiske nationalbanks (HNB) e-læringsplatform for håndtering med euroen. Den 31. december 2022 havde alle arbejdstagere, der arbejdede med kontanter fra alle finansielle institutioner, erhvervet kursusbeviser.

2.2. Perioden med to valutaer i omløb

Den periode på to uger, hvor både euroen og den kroatiske kuna var i omløb, udløb den 14. januar 2023.

De fleste pengeautomater var klar og tilgængelige for hævning af eurosedler den 1. januar 2023. I slutningen af december 2022 blev pengeautomaterne forsynet med 10- og 20-eurosedler og nogle gange også med 50-eurosedler, så de var klar til hævning den 1. januar. 70 % af alle kroatiske pengeautomater (dvs. 2 800 ud af ca. 4 000) udbetalte eurosedler straks den 1. januar, og en uge efter var 86 % i stand til det. Alle pengeautomater har udstedt eurosedler siden den 14. januar 2023 og fungerer normalt.

Ved udgangen af perioden med to valutaer i omløb var der blevet hævet 361 mio. EUR i pengeautomater. Dette er 15 mio. EUR mindre end værdien af de kuna-sedler, der blev hævet i pengeautomater i samme periode året før. Faldet skyldes sandsynligvis detailhandlernes fremme af elektroniske betalingsmidler i overgangsperioden.

⁵ Flash Eurobarometer 516, der blev gennemført i Kroatien mellem den 29. og 30. december 2022, s. 3. https://economy-finance.ec.europa.eu/euro/eu-countries-and-euro/croatia-and-euro_en

Alle terminaler på salgssteder (POS) skiftede øjeblikkeligt til euroen den 1. januar 2023. I perioden med to valutaer i omløb blev der benyttet betalingskort til 16,8 mio. transaktioner til en samlet værdi af 415,8 mio. EUR. Sammenlignet med samme periode i januar 2022 steg brugen af elektroniske betalinger i januar 2023 med 15,3 %.

På grund af omhyggelige forberedelser har de finansielle institutioner, postkontorer og FINA klaret den ekstra arbejdsbyrde godt i perioden med to valutaer i omløb. Bankerne stillede yderligere skranker med seddeltællere til rådighed for kontanttjenester i de fleste af deres filialer, og i de største og travleste filialer blev der installeret deponeringsautomater til kunamønter.

Kanalerne for omveksling fra kroatisk kuna til euro omfattede 846 bankfilialer, 1 016 postkontorer og 169 FINA-filialer. Den samlede værdi af de kunakontanter, der var omvekslet pr. 15. januar 2023, udgjorde 361,4 mio. EUR. 72 % af værdien af kunakontanter blev omvekslet i bankfilialer, 15 % på postkontorer og 13 % i FINA-filialer.

Ifølge en undersøgelse, som Kommissionen gennemførte mellem den 16. og 19. januar 2023 i Kroatien⁶, oplevede 81 % af de adspurgte ingen problemer i forbindelse med veksling af kunakontanter eller hævning af eurokontanter i banker i den første uge af januar. Dette tal er lavere end det, der blev registreret i forbindelse med tidligere overgange til euroen, men er ikke desto mindre et tilfredsstillende resultat⁷.

Overgangen til kun at anvende eurokontanter i forbindelse med betalingstransaktioner skete hurtigt og uden større problemer for forbrugerne. Allerede på andendagen af overgangen til euroen (2. januar 2023) foretog 29 % af offentligheden udelukkende kontantbetalinger med eurokontanter⁸. Den 7. januar betalte 62 % af de adspurgte borgere kun i eurokontanter. Dagen før afslutningen af perioden med to valutaer i omløb nåede denne procentdel op på 99 %⁹.

Samlet set klarede detailsektoren også udfordringerne med overgangsprocessen og håndteringen af to valutaer i omløb samtidig godt. Detailhandlerne blev godt forsynet med eurokontanter, og der blev ikke meldt om nogen større problemer med kødannelse. Allerede den 2. januar modtog 81 % af borgerne kun valuta i euro. Denne andel voksede til 99 % den 13. januar.

2.3. Fjernelse af kroatisk kunasedler og -mønter fra omløb

Da Kroatien er en kontantintensiv økonomi, udgjorde fjernelsen af kunakontanter fra omløb en særlig udfordring.

Den kroatisk nationalbank forventer, at de 500 mio. kunasedler og 1,1 mia. kunamønter, der er i omløb, vil blive returneret senere. I betragtning af den store mængde kunasedler og -mønter, der var i omløb i 2022, begyndte den kroatisk nationalbank gradvist at tage kunakontanter ud af omløb i begyndelsen af 2022.

For at tilskynde forretningsbankerne til at deponere overskydende beholdninger af kuna i kontantdepoter inden den 1. januar 2023 suspendede den kroatisk nationalbank

⁶ Flash Eurobarometer 518, se fodnote 4.

⁷ De tilsvarende tal var 95 % i Estland, 90 % i Slovakiet, 88 % i Cypern, 85 % i Malta og 96 % i Slovenien.

⁸ Flash Eurobarometer 517, feltarbejde udført den 2.-19. januar 2023, kan tilgås her: https://economy-finance.ec.europa.eu/euro/eu-countries-and-euro/croatia-and-euro_en

⁹ Flash Eurobarometer 517, s. 20.

kontantindlånsgebyrer for forretningsbanker fra november 2022. Gennem forskellige kommunikationskanaler og medierne opfordrede forretningsbankerne og den kroatiske banksammenslutning deres kunder til så vidt muligt at anvende kontantløse betalinger i perioden med to valutaer i omløb.

I december 2022 var værdien af kuna i omløb faldet med 40 % i forhold til januar 2022.

Fjernelsen af kunasedler og -mønter fra omløb begyndte rettidigt og var en succes. Den 31. januar 2023 var 134,6 mio. kunasedler og 230 mio. kunamønter allerede blevet taget ud af omløb.

Kunasedler og -mønter kan stadig omveksles gratis indtil den 31. december 2023 i forretningsbanker, FINA og på postkontorer (dog højst 100 sedler og 100 mønter pr. omveksling). Ved omveksling af et større antal pengesedler eller mønter kan forretningsbankerne opkræve et gebyr. Fra den 1. januar 2024 kan kunasedler og -mønter kun omveksles i den kroatiske nationalbank. Omvekslingen af pengesedler er gratis og tidsubegrænset, men kunamønterne kan omveksles indtil den 31. december 2025.

Den kroatiske nationalbank opbevarer de returnerede kunamønter i boksafdelinger og påbegynder først demonetariseringen den 1. januar 2026, dvs. efter udløbet af fristen for indlevering af kunamønter til ombytning. Det betyder, at en kostbar mekanisk demonetarisering (såsom perforering) af kunamønterne ikke vil være nødvendig, da mønterne ikke længere kan omveksles. Mønterne vil blive solgt til interesserede købere som metalkrot eller til omsmeltning. I mellemtiden er demonetariseringen af returnerede kunasedler blevet påbegyndt.

3. FOREBYGGELSE AF PRISMISBRUG

Den mulige indvirkning, som overgangen til euroen kan have på priserne i Kroatien, er en naturlig og forståelig bekymring i offentligheden som ved enhver overgang til euroen. Da det var den første overgang til euroen, der fandt sted i en situation med høj inflation, var denne bekymring et særligt akut og udfordrende problem, som Kroatien skulle tackle. Det var derfor afgørende for en gennemsigtig og retfærdig overgang, at de kroatiske myndigheder tog alle nødvendige skridt til at forhindre misbrug.

Den obligatoriske dobbelte prisangivelse (i kuna og euro) begyndte den 5. september 2022 og ophører den 31. december 2023. Siden september 2022 har de kroatiske myndigheder løbende overvåget priserne på 103 på forhånd fastsatte og ofte købte forbrugsvarer og -tjenester i ni kroatiske byer.

Den "etiske kodeks for god forretningskik i forbindelse med indførelsen af euroen" blev lanceret den 16. august 2022. Heri fastsættes principperne for etisk adfærd med henblik på at skabe et sikkert miljø for forbrugerne i forbindelse med en pålidelig og gennemsigtig indførelse af euroen. Den har til formål at sikre stabile priser på varer og tjenesteydelser ved at hjælpe virksomhederne med at omregne og angive priserne på korrekt vis uden uberettigede forhøjelser. Kodeksens syv principper omfatter også vigtige elementer i de praktiske forberedelser såsom korrekt omregning af priser og andre monetære værdier, visning af en fast omregningskurs og information til og uddannelse af medarbejderne om proceduren for indførelse af euroen.

I kodeksen opfordres virksomhederne til at forpligte sig til ikke at misbruge overgangen til euroen til deres egen fordel, overholde overgangsreglerne og yde deres kunder den nødvendige bistand. Den er inspireret af de frivillige initiativer, der blev anvendt med stor succes i forbindelse med tidligere overgange til euroen. Virksomheder, der tilslutter sig initiativet, får

ret til at vise kodeksens visuelle identifikationsmærke — et logo og et slogan på salgsstederne, på leveringsstederne for tjenesteydelser og på websteder og i forbindelse med markedsføringsaktiviteter og salgsfremmende aktiviteter såsom trykte foldere og kataloger, onlinereklamer og markedsføring på sociale medier, mobilapplikationer og andre medier. Mærket signalerer over for forbrugerne, at priserne er beregnet korrekt, og at virksomhederne er pålidelige. Hvis principperne ikke er blevet overholdt, vil retten til at vise mærket blive tilbagekaldt.

Ved udgangen af 2022 havde mere end 900 virksomheder, der sælger varer eller tjenesteydelser til forbrugerne, tilsluttet sig den etiske kodeks for god forretningsskik. Ved udgangen af februar 2023 havde 1 046 virksomheder tilsluttet sig kodeksen, hvilket svarer til 83,5 % af alle detailhandlere og store dagligvareforretninger, der er registreret i Kroatien, og som sælger varer og tjenesteydelser til forbrugerne. Ifølge de kroatiske myndigheder har 100 % af forretningsbankerne, forsikringsselskaberne og andre finansielle institutter tilsluttet sig kodeksen. På denne baggrund blev mere end 15 000 mærkater, der viser overholdelsen af kodeksen, distribueret på salgsstederne hos alle enheder (moderselskab, datterselskaber og filialer), som har tilsluttet sig kodeksen.

På grundlag af den kroatiske lov om indførelse af euroen og forbrugerbeskyttelsesloven overvåger de kroatiske myndigheder virksomheders, detailhandlers og tjenesteyders overholdelse af kravene til prisangivelse og omregning samt alle erhvervsdrivendes pligt til ikke at sætte priserne op af uberettigede grunde.

Inspektoraterne foretager inspektioner på eget initiativ og efter klager baseret på begge retsakter. Indtil den 28. februar 2023 havde finansinspektoratet foretaget 12 355 markedsinspektioner og inspektioner i relation til turisme, hvoraf 20,3 % afslørede overtrædelser. Ved 11,5 % af disse overtrædelser pålagde inspektoraterne bøder på i alt ca. 538 000 EUR. De fleste bøder var baseret på overtrædelser af forbrugerbeskyttelsesloven.

Kroaterne mente som helhed, at dobbelt prisangivelse er nyttig, når de skal foretage prissammenligninger, og når de skal vænne sig til at tænke i deres nye valuta. Ifølge en undersøgelse, som Kommissionen gennemførte i januar 2023¹⁰, oplyste mere end tre fjerdedele af befolkningen i Kroatien (78 %), at den dobbelte prisangivelse efter deres opfattelse var nyttig i forbindelse med overgangen til euroen. 60 % af de adspurgte kroater følte imidlertid ofte eller meget ofte, at den dobbelte prisangivelse blev gennemført korrekt, hvilket er den laveste andel af alle overgange til euroen.

På spørgsmålet om prisomregninger oplyste næsten halvdelen af respondenterne (44 %), at de ofte eller meget ofte følte, at prisomregninger var korrekte¹¹. Dette resultat er i overensstemmelse med resultaterne af de seneste overgange til euroen (Estland, Letland og Litauen).

Forbrugerne kan indgive klager via webstedet euro.hr. Klagerne følges op senest 48 timer efter indgivelsen. De bekymringer, som borgerne har givet udtryk for, har hovedsagelig vedrørt spørgsmål såsom prisangivelser og anvendelse af afrundingsreglerne. Alle spørgsmål og klager behandles omhyggeligt af de kompetente myndigheder.

Euroens indvirkning på priser og urimelige prisfastsættelser er dog fortsat et problem for de kroatiske borgere¹². Det anbefales derfor fortsat at overvåge den dobbelte prisangivelse, de

¹⁰ Flash Eurobarometer 518, se fodnote 4.

¹¹ Flash Eurobarometer 518, se fodnote 4.

¹² Flash Eurobarometer 518, se fodnote 4.

korrekte omregnings- og afrundingsregler og prisudviklingen generelt i nogle få ekstra måneder.

4. TENDENSER I PRISUDVIKLINGEN OG PRISOPFATTELSE

Ifølge en undersøgelse foretaget af Kommissionen i januar 2023¹³ mener størstedelen af kroaterne (62 %), at euroen vil øge inflationen i deres land (sammenlignet med 57 % af letterne og 58 % af litauerne umiddelbart efter deres respektive overgange til euroen). En fjerdedel af respondenterne (25 %) mente, at tiltrædelsen af euroområdet ville hjælpe Kroatien med at fastholde prisstabilitet. Dette tal var lidt højere i Litauen (26 %) og lavere i Letland (19 %).

Tidligere overgange til euroen har vist, at lokale næringsdrivende og tjenestudbydere er de sektorer, der er mest udsat for urimelige prisstigninger under overgangen til euroen. Selv om deres varer og tjenesteydelser ikke udgør en stor del af den standardiserede forbrugerkurv, der anvendes til at måle inflationen, købes eller forbruges de dog generelt hyppigt og meget ofte enkeltvis, hvilket gør dem meget synlige. Samtidig er en anden mere gunstig udvikling i priserne på varer, der købes mindre hyppigt, måske ikke så iøjnefaldende for forbrugerne. Som følge heraf overstiger den opfattede inflation ofte den faktiske inflation.

På baggrund af den exceptionelt høje inflation i forbindelse med overgangen til euroen i Kroatien er det ikke let at sondre mellem legitime årsager til inflation og de uberettigede prisstigninger, der udgør misbrug, hvor erhvervsdrivende drager urimelig fordel af forbrugernes mangelfulde oplysninger. I en periode med høj inflation kan der være berettigede prisstigninger, f.eks. i forbindelse med stigninger i råvarepriserne eller genforhandling af leverandørkontrakter, som typisk finder sted ved årets udgang.

Virksomheden af uberettigede prisstigninger på den samlede inflation synes at have været forholdsvis lille og stort set på linje med, hvad der blev konstateret ved tidligere overgange til euroen, baseret på en foreløbig vurdering af den foreliggende dokumentation. En tilsvarende konklusion drages også af Falagiarda m.fl. (2023)¹⁴. De underkategorier af varer og tjenesteydelser, der ved tidligere overgange til euroen viste sig at være mest påvirket af prisstigninger, tegnede sig for de højeste månedlige prisstigninger, der blev registreret¹⁵. I betragtning af den relativt lave vægt af de mest berørte kategorier og i betragtning af, at de øvrige underkategorier ikke var så påvirkede, var den samlede månedlige stigning i priserne på tjenesteydelser begrænset til 1,2 % i januar 2023. Samlet set var den månedlige HICP-inflation i Kroatien i januar begrænset til 0,3 % og igen til 0,3 % i februar. Dette tyder på, at virkningen af de uberettigede prisstigninger sandsynligvis var begrænset til januar.

Den forholdsvis begrænsede samlede virkning af de uberettigede prisstigninger på inflationen skyldes til dels de kroatiske myndigheders hurtige politiske reaktion. Kontrolbesøgene førte faktisk til korrektion af visse oppustede priser og havde en afskrækkende virkning på yderligere uberettigede prisstigninger.

¹³ Flash Eurobarometer 518, se fodnote 4.

¹⁴ M. Falagiarda, C. Gartner, I. Mužić, A. Pufnik (2023), "Har overgangen til euroen virkelig forårsaget ekstra inflation i Kroatien?", SUERF Policy Brief, nr. 571, april 2023.

¹⁵ Priserne steg med 3,6 % inden for hushjælp og tjenesteydelser i hjemmet, 3,4 % på restauranter og caféer o.l., 2,9 % i frisørsaloner og 2 % inden for fritids- og sportsaktiviteter. HICP-vækstraterne for januar kan beregnes fra 1999 i Kroatien.

I overensstemmelse med den faste praksis efter indførelsen af euroen i andre medlemsstater vil Eurostat vurdere prisudviklingen efter overgangen til euroen i Kroatien. Eurostats rapport forventes at foreligge i andet halvår af 2023.

5. INFORMATION OM EUROEN

Efter Rådets afgørelse af 12. juli 2022 indledte de kroatiske myndigheder den intensive fase af deres officielle informationskampagne "Euroen — vores penge". Kampagnen var i overensstemmelse med den nationale informationsstrategi, hvis overordnede mål var at sikre, at Kroatiens befolkning er klart, objektivt, præcist, rettidigt og ordentligt informeret om virkningerne og de praktiske ændringer i forbindelse med overgangen fra kuna til euro.

Inden for rammerne af en partnerskabsaftale og en efterfølgende tilskudsaftale mellem Kroatiens finansministerium og Europa-Kommissionen blev informationskampagnen medfinansieret af Kommissionen ligesom ved tidligere overgange til euroen (idet Kommissionen finansierer op til 50 % af de støtteberettigede omkostninger op til de samlede omkostninger svarende til 1 EUR pr. indbygger).

Informationskampagnen havde til formål at informere og berolige borgerne og delagtiggøre dem i overgangen. Den var rettet mod forskellige grupper med særlig vægt på sårbare og følsomme grupper såsom sproglige minoriteter, ældre, borgere i fjerntliggende og tyndt befolkede områder samt blinde og svagtseende.

Kampagnen omfattede en blanding af kommunikationsværktøjer og -aktiviteter, herunder et websted (euro.hr), tv- og radiospots, skilte, et gratis telefonnummer, reklamemateriale, en brochure (1,45 mio. eksemplarer), der blev hustandsomdelt til i samarbejde med det kroatiske postvæsen, undervisningsmateriale til børn, "eurodag"-arrangementer i forskellige byer og "euro på hjul", en omrejsende udstilling om euroen med stop i 27 byer i hele landet.

De fleste aktiviteter blev udført i samarbejde med eksterne kontrahenter, idet gennemførelsen af seks offentlige udbudsprocedurer gjorde det muligt for myndighederne at nyde godt af specialiserede virksomheders tjenester. Selv om den begrænsede tid, der var til rådighed mellem den positive konvergensrapport og overgangen til euroen, skabte udfordringer, anså de kroatiske myndigheder samarbejdet med kontrahenterne for tilfredsstillende.

I betragtning af offentlighedens bekymring over de mulige virkninger af overgangen til euroen for priserne blev der foretaget en nøje medieovervågning, og de kroatiske myndigheder foretog inspektioner under overgangen for at overvåge og imødegå prismisbrug. Kombineret med offentliggørelsen af faktiske inflationsdata for overgangsperioden den 1. februar mindskede sådanne statslige aktiviteter delvist bekymringerne, i det mindste at dømme ud fra det mere begrænsede antal artikler i pressen om tilfælde af prisstigninger i forbindelse med overgangen til euroen.

Informationskampagnen bidrog til en gnidningsløs overgang til euroen, hvilket bekræftes af en Eurobarometer-undersøgelse, der viste, at 88 % af borgerne følte sig velinformerede om indførelsen af euroen, 61 % mente, at processen var gnidningsløs og effektiv, og 81 % oplyste, at de ikke oplevede problemer, når de vekslede kunasedler og -mønter til euro, eller når de hævede kontanter i banker i den første uge¹⁶. Desuden oplyste de kroatiske myndigheder, at ifølge den tredje bølge af nationale opinionsundersøgelser, der blev gennemført i februar 2023, støttede ca. 64 % af respondenterne indførelsen af euroen, mens 30 % var imod dens indførelse.

¹⁶ Flash Eurobarometer 518, Croatia after euro changeover, 26. January 2023.

91 % følte sig velinformede om indførelsen af euroen, idet 87 % angav tv som deres vigtigste informationskilde, mens 36 % angav radio og 38 % sociale netværk.

Ud over at støtte Kroatiens nationale informationskampagne med rådgivning og finansielle ressourcer gennemførte Kommissionen sine egne informationsaktiviteter forud for og under overgangen til euroen i overensstemmelse med, hvad der blev gjort i forbindelse med tidligere overgange til euroen.

6. KONKLUSIONER OM KROATIENS OVERGANG TIL EUROEN OG ANBEFALINGER TIL FREMTIDIGE OVERGANGE TIL EUROEN

Overgangen til eurosedler og -mønter i Kroatien var velforberedt og veltilrettelagt. Finansielle institutioner, virksomheder og borgere fik stillet eurokøntanter til rådighed i tilstrækkelig grad forud for overgangen.

- I forbindelse med fremtidige overgange bør euromønter, der fremstilles af Den Nationale Mønt, testes i automater, der anvendes i hele euroområdet, så tidligt som muligt for at sikre, at de er egnede til at blive sat i omløb direkte, og for at undgå eventuelle forsinkelser i forbindelse med mønternes prægning og forhåndsudstedelse.

Overgangen til eurosedler og -mønter i Kroatien forløb gnidningsløst. Pengeautomater og terminaler på salgssteder blev omstillet rettidigt. De finansielle institutioner, FINA og postkontorerne klarede den ekstra arbejdsbyrde i perioden med to valutaer i omløb godt. Detailhandlerne klarede også udfordringerne i forbindelse med overgangsprocessen og håndteringen af to valutaer på samme tid godt. De var velforsynede med eurosedler og -mønter, og ifølge en undersøgelse foretaget af Kommissionen tog 81 % af de adspurgte borgere allerede den 2. januar 2023 kun imod byttepenge i euro¹⁷.

Forholdene i forbindelse med Kroatiens overgang til euroen var særligt vanskelige sammenlignet med de seneste overgange til euroen, fordi overgangen fandt sted i en situation med høj inflation. Kroatien påbegyndte den dobbelte prisangivelse i september 2022 og indførte en etisk kodeks for god forretningsskik i overensstemmelse med Kommissionens anbefalinger¹⁸, som alle detailhandlere, virksomheder eller tjenesteudbydere kunne tilslutte sig.

De kroatiske myndigheder bør fortsætte med at gennemføre intensive prisinspektioner for at sikre, at priserne er korrekt angivet, begrænse uberettigede stigninger og, hvor det er relevant, håndhæve forpligtelserne i henhold til loven om indførelse af euroen, forbrugerbeskyttelsesloven og den etiske kodeks for god forretningsskik.

- I forbindelse med fremtidige overgange til euroen bør prisovervågningen være særligt intensiv i de mest udsatte sektorer, således at der hurtigt kan påvises uberettigede prisstigninger. Dette ville gøre det muligt bedre at målrette inspektioner og politikker over for lovovertrædere og samtidig mindske den fremtrædende plads, som anekdotisk evidens indtager, og fjerne ubegrundede bekymringer i den offentlige debat.
- I forbindelse med fremtidige overgange til euroen bør man være opmærksom på at implementere en etisk kodeks for god forretningsskik eller lignende så tidligt som muligt for at nå ud til flest mulige virksomheder. Små virksomheder og

¹⁷ Flash Eurobarometer 517, se fodnote 8.

¹⁸ Kommissionens henstilling af 10. januar 2008 om foranstaltninger til at lette fremtidige overgange til euroen (EUT L 23 af 26.1.2008, s. 30).

mikrovirksomheder samt tjenesteudbydere bør aktivt tilskyndes til at tilslutte sig en sådan ordning, fordi disse virksomheder erfaringsmæssigt er de mest tilbageholdende med at deltage. De nationale myndigheder bør øge antallet af prisinspektører i overgangsperioden og navnlig i slutningen af den etårige periode.

Da dobbelt prisangivelse medfører omkostninger, og borgerne relativt hurtigt bliver fortrolig med den fælles valuta, kan den obligatoriske periode med dobbelt prisangivelse afkortes til et år i stedet for at vare indtil den 31. december i året for overgangen til euroen.

- Navnlig i de tilfælde, hvor der etableres en retfærdig introduktionsordning for euroen såsom den etiske kodeks for god forretningsskik, som når ud til flest mulige virksomheder og fungerer effektivt, vil den dobbelte prisangivelse begynde som sædvanlig, så snart omregningskursen er kendt, og kan ophøre efter et år.

Informations- og bevidstgørelseskampagnen bidrog til en gnidningsløs overgang til euroen i Kroatien. 88 % af borgerne følte sig velinformede om indførelsen af euroen, 61 % mente, at processen var gnidningsløs og effektiv, og 81 % oplyste, at de ikke oplevede problemer, når de vekslede kunasedler og -mønter til euro, eller når de hævdede kontanter i banker i den første uge.

- I betragtning af det relativt korte tidsrum mellem en positiv konvergensrapport og datoen for overgangen til euroen bør medlemsstaterne bygge videre på Kroatiens erfaringer og dække deres kommunikationsbehov ved at opdele kontrakten i delkontrakter, så de bedre kan håndtere eventuelle forsinkelser bedst muligt og sikre et beredskab.